O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR

Periodic Test- 1 (Round-I) **(2026– 2027)**

Class: IX **MM: 20**

Subject: Sanskrit **Time: 1. Hrs.**

Name: _____ Class / Section: _____ Roll No.: _____

General Instructions:- All questions are compulsory

प्र0 1 अधोलिखितम् गद्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(निम्नलिखित गदयांश को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर लिखिए)

किन्तु बालस्य अत्र रक्षकः नास्ति। तत् किं करोमि ? भवतु चिरकालपालितम् इमं पुत्रनिर्विशेषं नकुलं बालरक्षायां व्यवस्थाप्य गच्छामि। तथा कृत्वा गतः। ततस्तेन नकुलेन बालसमीपम् उपसर्पन् कृष्णसर्पः दृष्टः। सः तं व्यापाद्य खण्डशः कृतवान्।

I एकपदेन उत्तरत– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(½x2=1)**

i नकुलः कं खण्डशः कृतवान् ?

ii कः तथा कृतवा गतः ?

iii कस्य रक्षकः नास्ति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत–(केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1x2=2)**

i ब्राह्मणः बालरक्षायां कं व्यवस्थाप्य गतः ?

ii नकुलः कीदृशः आसीत् ?

iii नकुलेन बालसमीपम् उपसर्पन् कं दृष्टः ?

III निर्देशानुसारं लिखत– (निर्देशानुसार उत्तर लिखिए) **(½x4=2)**

i अनुच्छेदे 'नकुलम्' इत्यस्य पदस्य किं विशेषणं आगतम् ?

(क) भवतु (ख) पुत्रनिर्विशेषम्

(ग) बालरक्षायाम् (घ) व्यवस्थाप्य

ii 'भक्षकः' इत्यस्य पदस्य कः विपर्ययः अत्र प्रयुक्तः ?

(क) रक्षकः (ख) गतः

(ग) तक्षकः (घ) ततः

iii 'सः तं व्यापाद्य खण्डशः कृतवान्।' अत्र 'सः' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम् ?

(क) गच्छामि (ख) कृतवान्

(ग) करोमि (घ) गतः

iv गद्यांशे 'सः तं व्यापाद्य' अत्र 'तं' इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

(क) नकुलाय (ख) ब्राह्मणाय

(ग) पुत्राय (घ) सर्पाय

प्र0 2 अधोलिखितां वर्णमालाप्रश्नानाम् उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत– **(½x8=4)**

(निम्नलिखित वर्णमाला संबंधित प्रश्नों का उचित विकल्पों से उत्तर दीजिए)

i 'संस्कृत वर्णमाला में 'अ' किस प्रकार का स्वर है ?

(क) दीर्घ स्वर (ख) ह्रस्व स्वर

(ग) संयुक्त स्वर (घ) प्लुत स्वर

ii निम्न में से कौन–सा अन्तस्थ व्यंजन है ?

(क) क् (ख) त्

(ग) य् (घ) श्

iii संस्कृत वर्णमाला में 'ज्ञ' क्या है ?

(क) स्वर वर्ण (ख) संयुक्त व्यंजन

(ग) ऊष्म व्यंजन (घ) अन्तस्थ व्यंजन

iv 'संस्कृत वर्णमाला में 'ए' और 'औ' किस प्रकार का स्वर माने जाते हैं ?

(क) दीर्घ स्वर (ख) ह्रस्व स्वर

(ग) गुण स्वर (घ) वृद्धि स्वर

v संस्कृत वर्णमाला में 'स्पर्श' व्यंजनों की कुल संख्या कितनी होती है ?

(क) 20 (ख) 25

(ग) 30 (घ) 33

vi संस्कृत वर्णमाला में 'विसर्ग' (:) का वर्गीकरण क्या है ?

(क) स्वर (ख) व्यंजन

(ग) अयोगवाह (घ) संयुक्त

vii संस्कृत वर्णमाला में कुल कितने स्वर होते हैं ?

(क) 10 (ख) 12

(ग) 13 (घ) 14

viii 'आ, ई, ऊ, ऋ' किस वर्ग में आते हैं ?

(क) ह्रस्व स्वर (ख) दीर्घ स्वर

(ग) संयुक्त स्वर (घ) प्लुत स्वर

प्र0 3 अधोलिखितानां विलोमपदानां समुचित मेलनं कुरुत– **(½x4=2)**

(निम्नलिखित विलोमपदों का उचित मिलान कीजिए)

(क)	आदानम्	(i)	सम्पन्नता
(ख)	समीपम्	(ii)	अविवेकः
(ग)	दारिद्रयम्	(iii)	प्रदानम्
(घ)	विवेकः	(iv)	दूरम्

प्र0 4 अधोलिखितां प्रश्नानाम् उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत– **(½x8=4)**

(निम्नलिखित वर्णोच्चारणों का उचित विकल्पों से उत्तर दीजिए)

i 'स्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् अस्ति ?

(क) ओष्ठौ (ख) कण्ठः

(ग) तालुः (घ) दन्तः

ii 'रमेशः' इति पदे मूर्धन्यः वर्णः कः वर्तते ?

(क) र् (ख) ए

(ग) म् (घ) श्

iii 'ज्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् ?

(क) मूर्धा (ख) तालु

(ग) दन्ताः (घ) ओष्ठः

iv 'द्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् ?

(क) मूर्धन्यः (ख) तालव्यः

(ग) दन्त्यः (घ) नासिका

v 'प्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् अस्ति ?

(क) ओष्ठौ (ख) कण्ठः

(ग) तालुः (घ) दन्तः

vi 'ए, ओ, न्, च्,' इत्यादिषु वर्णेषु कः वर्णः तालव्यः ?

(क) ओ (ख) ए

(ग) न् (घ) च्

vii 'व्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् ?

(क) मूर्धा (ख) कण्ठतालु

(ग) दन्तोष्ठः (घ) ओष्ठः

viii 'ङ्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् ?

(क) मूर्धन्यः (ख) तालव्यः

(ग) नासिका (घ) किमपि न

प्र0 5 निम्नलिखित श्लोकस्य अन्वयं मंजूषा सहायतया पुनः लिखत– **(½x4=2)**

(निम्नलिखित श्लोक को पढ़कर मंजूषा से शब्द चुनकर भावार्थ को पूरा कीजिए)

(क) सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदम्।

वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः पिबति तद्रसम्।।

अन्वयः – सहसा (1) ——— न विदधीत अविवेकः (2) ——— आपदां पदम्।

गुणलुब्धाः (3) ——— स्वयमेव हि (4) ——— वृणते।

सम्पदः, क्रियाम्, विमृश्यकारिणम्, परम्

प्र0 6 निम्नवाक्येषु रेखांकितानां पदानां प्रसंगानुसारं विकल्पेभ्यः शुद्धम् अर्थं चिनुत–
(रेखांकित शब्दों को उचित विकल्पों से सही अर्थ चुनकर लिखिए) (½x6=3)

i यावत् उपसृत्य अपत्यं पश्यति।

(क) बालम् (ख) ब्राह्मणम्

(ग) पितरम् (घ) गृहम्

ii यदि सत्वरं न गच्छामि।

(क) शीघ्रम् (ख) विलम्बेन

(ग) पुनः (घ) चिरम्

iii उपकारकं नकुलं मृतं निरीक्ष्य सः विषादम् अगच्छत्।

(क) कृत्वा (ख) पठित्वा

(ग) दृष्ट्वा (घ) पतित्वा

iv सः तं व्यापाद्य खण्डशः कृतवान्।

(क) रक्षित्वा (ख) व्यापारं

(ग) धावित (घ) मारयित्वा

v अविवेकः परमापदां पदम्।

(क) स्थानम् (ख) गृहम्

(ग) आसनम् (घ) भागम्

vi ब्राह्मणः परं विषादम् अगच्छत्।

(क) प्रसन्नः (ख) साहसं

(ग) दुःखम् (घ) दूरम्

----000----